

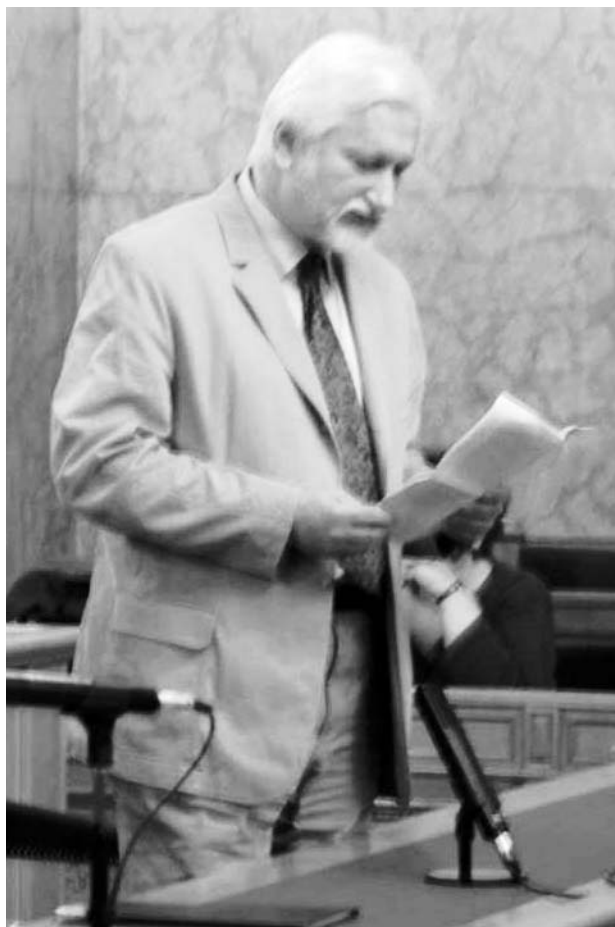
Slavnostni govor ob osemdesetletnici študija arheologije na ljubljanski univerzi

© Božidar Slapšak

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo

Spoštovani gospod rektor, gospod dekan, cenjeni gostje, drage kolegice in kolegi, dragi študentje!

Naprošen sem bil, da kot – čeprav komajda, vendarle po stažu najstarejši zaposleni delavec Oddelka za arheologijo nagovorim zbrane ob tej slavnostni priložnosti. Naloga sem se lotil z vso ponižnostjo. Na tem mestu bi danes moral stati častni profesor Univerze v Ljubljani dr. Jože Kastelic, ki je s svojo neizmerno energijo, humanistično širino in, da, permisivnostjo najzaslužnejši, da je Oddelek za arheologijo danes to, kar je: mednarodno uveljavljen center znanja, mednarodno priznan razvojni center, ko gre za sodobne pristope in metode v stroki, in, upamo, še kar solidna šola. Profesorja Kastelica od lani ni več z nami in njegove figure zlepa ne bo nadomestil nihče od

Slika 1: Izr. prof. dr. Božidar Slapšak med slavnostnim govorom na akademiji v počastitev osemdesetletnice študija arheologije na Univerzi v Ljubljani v Zbornični dvorani Univerze, 21. aprila 2004 (foto: Miran Erič).

nas: še ob obletnici profesorja Gabrovca pred dvema letoma smo lahko uživali v njegovih retoričnih vzletih in se spominjali visokih standardov, ki jih je študentom in takrat mladim asistentom postavljali s svojimi izpoljenimi, včasih tudi briljantno improviziranimi, vedno pa poantiranimi predavanji in nastopi. Profesor Gabrovec, naš učitelj v najzlahnejšem pomenu te besede, je drugi, ki bi moral stati na tem mestu pred nami vsemi. On je zaslužen, da se je generacija slovenskih arheologov, ki je trenutno v zreli dobi strokovnega ustvarjanja, dobro oborožena s temeljnimi orodji in metodami stroke lahko, vsak po svoje, podala v svoja iskanja. Kakorkoli že, veseli me, da ga danes vidim tu v dvorani.

Osemdesetletna zgodovina arheologije na ljubljanski univerzi je, kot je lepo pokazal Predrag Novaković v svoji na obsežnem arhivskem delu temelječi študiji v knjižici, ki spremlja ta jubilej, polna negotovih začetkov in bolečih cezur. Avtonomnost stroke kljub močni tradiciji pred prvo vojno in jasni zastavitvi v utemeljitvenih dokumentih univerze v izvedbi ni bila samoumevna: arheološke vsebine so se vzpostavljale znotraj umetnostnozgodovinskega pa zgodovinskega študija in, ko gre za paleolitske študije, znotraj naravoslovja. Takšno stanje in položaj stroke odražajo na eni strani sistematizacije arheologije kot pomožne zgodovinske vede v programskih tekstih zgodovinarjev, na drugi pa nesorazmerna zastopanost naravoslovnih vsebin – prevlada pri paleolitskih študijah in skromna prisotnost pri študiju mlajše prazgodovine in zgodovinskih obdobij arheologije v desetletjih po drugi svetovni vojni. Brez dvoma je zasluga generacije profesorja Korošca in profesorja Klemenca, da je institucionalizirala arheologijo v okviru samostojnega oddelka na Filozofski fakulteti, ne smemo pa tudi pozabiti vloge profesorja Korošca pri vzpostavljanju infrastrukture za arheološko raziskovalno delo v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter vloge ljubljanskega Oddelka za arheologijo pri formiranju raziskovalnih in učiteljskih kadrov, ki so potem delovali v drugih delih tedanje Jugoslavije. Od začetka sedemdesetih let, ko je po ponovni kadrovske izpraznitvi oddelka vaje prevzel profesor Kastelic, vendarle lahko govorimo o kontinuiteti, kakorkoli že spremljani z dvomov polnim pogledovanjem mladih kadrov čez meje prostora, v katerega je tradicionalno vpeta naša arheologija, pa z novimi pristopi in tehnikami, ki so se v svetu razvijale v

tem času. Če je moja generacija imela srečo, da so se iz naših vrst zapolnjevale vrzeli v ključnih institucijah slovenske arheologije in smo razmeroma gladko prišli do služb, pa smo bili takrat mladi asistenti na Oddelku za arheologijo na hitro vrženi v zahtevno pedagoško, raziskovalno in administrativno delo. "Uka žeja" seveda ni "golfiva kača", a pesnik ni edini, ki mu je jemala "vero vase". Dozorevanje te generacije učiteljev in s tem šole je vzelo veliko časa in ni bilo brez nihanj in kriz, ves čas pod kritičnim očesom študentov in strokovne srenje in ob pomembni udeležbi zunanjih sodelavcev. A rast je bila nedvomna, kakorkoli jo merimo – s številom in pedagoškimi nazivi učiteljev, asistentov, sodelavcev in mladih raziskovalcev, številom študentov, diplomantov in dodeljenih znanstvenih nazivov, novimi tematskimi polji, konceptnimi in metodološkimi inovacijami, povezovanjem s svetom, raziskovalnimi rezultati. Sedaj denimo poteka prenos paleolitskih študij na Oddelek za arheologijo in sistematizacija študija paleookolja in drugih naravoslovnih vsebin arheologije. Danes pobudo prevzema nova generacija, kar nam omogoča, da na novo domislimo svoje mesto v dinamičnem polju arheološke vede in svoje moči usmerimo v intelektualno rast in profesionalno odličnost študentov in doktorantov.

Potencial Oddelka za arheologijo je nedvomno velik. Učitelji oddelka so v zadnjih letih izvajali pouk ob matični še na univerzah v Berlinu, Parizu, Pisi in Leidenu. Ljubljana je postalo redno srečevališče strokovnjakov za neolitske študije od Anglije do Irana in Kitajske, naše ekipe in naši študentje raziskujejo v Avstriji, Hrvaški, Grčiji in Turčiji, kolegi z Oddelka so zaslužni za vodenje programa zaščitnih raziskav na avtocestah v Sloveniji in sodelujejo tudi pri drugih velikih infrastrukturnih projektih, uspešnost teh aplikacij nas postavlja v sam vrh Evrope. Pred nami so nujne spremembe študija, ki jih narekuje bolonjski proces, in s tem sistemsko umeščanje v interaktivne mreže in mobilnost med evropskimi univerzami. To so izzivi, ki jih sprejemamo z vso resnostjo in optimizmom, tembolj zato, ker smo že doslej bili vpeti v izmenjave in sodelovanje na raznih ravneh. Upamo, da bodo v tem procesu vzpostavljeni okviri, ki bodo omogočili v polni meri izkoristiti komparativne prednosti kolegija in šole. Dolga leta je bilo samoumevno, da študij arheologije potrebuje ustrezno opremljene laboratorije z laboranti oziroma dokumentalisti, in tudi naš od-

delek jih je imel, tako kot druge propulzivne arheološke šole v svetu. Danes je opremljanje laboratorijskih učilnic v glavnem prepuščeno naši iznajdljivosti, o tehničnih kadrih pa lahko le sanjamo. Študijski program arheologije in raziskovalni program v okviru programske skupine sta uvrščena v kategorijo B, kar je daleč pod standardom, ki velja v svetu. Ob vzpostavljanju arheološkega seminarja v okviru historičnih študij v Sarrijinih časih je bilo na dlani, da seminar potrebuje izkopavanja, ob katerih bo potekal pouk terenskih tehnik in metod arheološkega raziskovalnega dela: tako je bilo zastavljeno delo na Velikih Malencah in potem po vojni na vrsti drugih najdišč v Sloveniji, vse do sredine osemdesetih let. Danes, ko so standardi in tehnična raven terenskega dela neprimerno zahtevnejši, se vodstvo in izvajalci pouka arheološke metodologije vsako leto znova borijo in improvizirajo izvedbo v okviru gostovanj pri izkopavanjih Zavoda za varstvo kulturne dediščine, lastne temeljne terenske raziskave pa laže izvajajo v tujini v okviru mednarodnih projektov kot doma. Če hoče Oddelek za arheologijo obveljati v Evropi kot center izvrstnosti, mora zagotoviti ustrezen okvir in kontinuiteto svojih temeljnih raziskav, ki so naravno okolje za metodološki in terenski razvoj stroke in ob katerih je mogoč učinkovit prenos znanja in tehnik na nove generacije strokovnjakov.

Razumevanje, ohranjanje in upravljanje s kulturno dediščino, tudi arheološko, je eden prednostnih ciljev skupnosti, ki se imenuje Evropa in katere del tudi politično postajamo čez nekaj dni. Programsko negovanje raznolikosti in obenem iskanje skupnega identitetnega jedra Evropske skupnosti se nenehno ozira k preteklosti, da ne rečem koreninam, in tu se gibljemo na nevarni meji. Tako kot druge politične tvorbe tudi Evropska skupnost ni imuna na politično instrumentalizacijo historičnega in kulturološkega vedenja, kakorkoli smo že prepričani, da moč in ugled akademskih institucij Evrope, predvsem pa njihova avtonomnost in obenem integriranost v nadnacionalnih omrežjih, predstavljajo zadostno garancijo, da do grobih zlorab, kakršnim smo bili priča v prvi polovici dvajsetega stoletja ali v času razpadanja jugoslovanske federalne države, ne more več priti. A že dejstvo, da že nekaj časa evropske institucije radodarno podpirajo operacionalizacijo kulturne dediščine, ne pa tudi temeljnih raziskav na tem področju, je

nevaren signal. Prav temeljne raziskave so ob ustrezni samorefleksiji strok tisti instrument, prek katerega se bodo samozavestne in avtonomne akademske institucije lahko učinkovito zoperstavljale zainteresiranim poenostavitvam, ko gre za prisvajanje preteklosti in njene dediščine ter s tem povezane identitetne konstrukte. Nove pristopnice imajo v rokah najmočnejše argumente, da v evropskih institucijah zagovarjajo resnejše vlaganje v temeljne raziskave preteklosti – tudi najstarejše in kulturne – seveda tudi arheološke dediščine.

Odgovornost šole, ki ji je zaupana naloga vzgajati kadre za te naloge, je velika, prav tako odgovornost institucije, v okviru katere deluje ta šola, pa naše državne skupnosti in njenih institucij. Ta jubilej je dobra priložnost za razmislek o dometih šole in o nujnih pogojih za njeno optimalno delovanje in bodoči razvoj. Računam, da bodo pogovori ob kozarcu žlahtnega (sadnega soka) po teh nagovorih ubrani na to temo.

V Ljubljani, 21. aprila 2004
